

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. дфн Румяна Лъчезарова Станчева

По конкурса за присъждане на академичната длъжност **професор**
по професионално направление 2.1. Филология
(Съвременна френска литература),
обявен в Държавен вестник, бр. 87 от 19.10.2021
с кандидат доц. д-р Рени Рачева Йотова

Кандидатката по конкурса за професор, доц. д-р Рени Йотова, е познато име в академичните и литературни среди у нас, както и в редица френски и френскоезични университетски средища, с многобройните си научни публикации, критически статии, преводи и участия в научни конференции. Тя е представила пълен набор от документи, което ми позволява като рецензент по конкурса да добия изчерпателна представата за работата ѝ.

Бих искала да привлека вниманието на журито върху три основни според мен аспекта от дейността на кандидатката. На постигнатото в монографиите ѝ, на научните ѝ статии, както и на присъствието ѝ в литературния живот като литературен критик и преводач.

Двете монографии, с които колегата Йотова участва в конкурса са писани и издадени на френски език в Швейцария, като едната е в съавторство. И двете книги са посветени на работилата в Швейцария френскоезична писателка от унгарски произход Агота Кристоф. Както книгата, която се занимава с романите от „Трилогия на близнаците“, така и другата, в съавторство, за театъра на Агота Кристоф, постигат пълнота на анализа в няколко умело преплетени пласта. Творчеството на писателката е осмислено през данните от автобиографичното и от големите теми на ХХ век, влезли в творчеството ѝ. Още преди да дам примери, ще обърна внимание на избора от Рени Йотова подход, да не се затваря в чисто литературен анализ, а да поставя и разглежда художественото през важни теми на съвременното ни. Тези теми се въвеждат в монографиите ѝ

лаконично, но отчетливо: множественната идентичност, паметта, миграцията, насилието, загубата на алтруизма и властта на Злото. Върху тази основа са разгледани в конкретен анализ произведенията на Агота Кристоф.

При очертаването на литературния и политическия контекст в монографията за романите, коллегата Йотова вплита цяла плеяда от писатели, които имат по един или друг начин сходна съдба с тази на унгаро-швейцарската писателка: румънците Паул Гома, Думитру Цепеняг, Вирджил Танасе, руснака Андрей Макин, руската еврейка Люба Юргенсон, Милан Кундера, Чоран. По този начин е постигната картината на възможните отношения на писателя към емигрантската съдба, фон, върху който в сравнителен план е открито специфичното за Агота Кристоф. Назовават се терминологично разликите при определяне на откъсването от родната среда, като акцентът при Агота Кристоф е „изкореняването“. Не са пропуснати, във въвеждащата част на монографията, защото представляват интерес, и конкретните историко-административни особености за приемане на емигранти в Швейцария в годините след унгарската 1956, които до голяма степен определят за писателката средата, в която тя ще работи.

Макар и не много обемна, монографията върху романовата трилогия на Агота Кристоф успява да влезе в същината на творчеството на тази твърде своеобразна по своя светоглед и почерк писателка. Сред подтиците за писане и изграждане на сюжет при Агота Кристоф е посочен именно сблъсъкът с лъжата: „*fera de la confrontation au mensonge un des principaux moteurs de sa création*“ (с. 8).

Конструкцията на монографията е класическа, в пет части, обозначени и подредени по начин, който позволява да се проследи както биографията на писателката, така и характерното за творчеството ѝ. Тук прави впечатление уменията да се избегне педантизма, често съпътстващ посветената на един единствен автор монография, да се намери мярката между биографична фактология, анализ на текста и отзвук сред литературната среда в Швейцария, Унгария, Франция и в други страни.

Ще изтъкна и основания на широки познания литературен усет на Рени Йотова, който ѝ позволява да обосновава на места литературното явление с извънлитературното, но и да извлича от това преплитане жанрови и етични

определения. По този начин анализът се уплътнява, не натежава, запазва четивността си. Без да навлизам в подробности ще цитирам само едно от подзаглавията, което носи подобен замисъл: „Трилогията: форма на трагедия ли е?“ В тази част аргументацията се движи свободно между историческите особености на жанровете и моралните аспекти в дълбоката европейска литературна традиция. Съвременното осмисляне при Агота Кристоф на жанра на трагедията и на античната трилогия е представено по привлекателен начин.

Структурата на проучването засяга същностни съвременни въпроси на хуманитаристиката като Идентичност, Памет и Афективност. Тези три посоки са и водещи в монографията за Агота Кристоф, анализирани са детайлно и позволяват обогатяване на представите за писателката. Постигната е спойка на хуманитарното знание и на литературно-терминологичните представи за сюжет и жанр. Докато при въпросите за идентичността, през текстовете на А. Кристоф, се стига до континуитета от античната трагедия и до съвременната трагика на политическия изгнаник, то в частта „Таванът на паметта“ анализът върху текста на Кристоф е надграден върху недалечната история, върху холокоста, върху тоталитаризма, за да бъдат обвързани с жанровете представи за мемоара и въпроса за истината при фикционалното писане.

По темата за автобиографичното и фикционалното убедително е доказано и това, че при Агота Кристоф предупреждението се издига далече над личните проблеми, чак до обобщените представи за изгнание: *Agota Kristof s'éloigne de l'autobiographie et son oeuvre prend une dimension universalisante de l'expérience de l'exil.* (с. 44)

Бих открила за тази монографична разработка като постижения и наблюденията върху начина, по който чувствата се избягват, изпразват се от съдържание, както на езиково равнище, така и сюжетно, та дори отсъстват. Тази особеност на писането на Агота Кристоф е представена също отчетливо и убедително, с подходящи примери от текста на трилогията.

Обобщенията в края на монографията вървят в три посоки, именно към важните въпроси, отнасящи се до творчеството на Агота Кристоф: особенният случай на нейната франкофония, емигрантската ѝ съдба и въпросът за женското писане. Все многократно обсъждани теоретично и в литературните анализи

въпроси. В своята монография Рени Йотова подсказва с няколко позовавания, свързани с терминологични постулати, контекста на подобни дилеми. И извежда отговорите, валидни именно за Агота Кристоф. Специален интерес представлява оценката на отношението към женската тема в творчеството на Агота Кристоф, формулирана едновременно нюансирано и точно.

Втората монография, написана в съавторство, е посветена на театралните пиеси на Агота Кристоф, като са избрани три от тях, върху които се базира анализът. Обърнато е внимание на близостта между романите и пиесите в творчеството на писателката в тематично отношение, възможността да се мисли за един специален „свят на Кристоф“ - un « univers Kristof ». Подходът тук е подобен на този в първата разгледана монография, методичен и артистичен едновременно, от който се получава четивен академичен текст. Особено интересно и за български читатели е присъствието на театъра на Агота Кристоф на българска, макар и на любителска сцена. Откритите теми в театъра на Кристоф потвърждават ангажираността ѝ към болезнени въпроси, подобни на тези в романите ѝ. Тук повече изпъква като че ли темата за правата на жените, също актуален въпрос в съвременната литература и изкуство. Друга посока на анализа, която заслужава внимание е поставянето на театъра на Агота Кристоф сред театралните реализации на по-познатите драматурзи от театъра на абсурда и разсъжденията за приноса ѝ в тази драматургична линия.

Освен с монографиите доцент д-р Рени Йотова се представя в конкурса за професор и с редица научни статии, както и с богата библиография от популяризаторски текстове и преводни книги, организирани и участия в публични литературни събития.

Ще се спра кратко върху научните статии на Рени Йотова. Някои от тях съм чела внимателно в течение на времето, доколкото тя е автор и на списание *Colloquia Comparativa Litterarum*, от което съм чъст, където сме публикували нейни статии и рецензии. При сегашната възможност да се запозная цялостно с включените в библиографията за този конкурс научни текстове се затвърждава впечатлението ми за широката литературна компетентност на Рени Йотова. Тя не се ограничава до френската и френскоезичната литература. Не се ограничава и

само в една епоха. Успява да формулира по интересен начин проблем отвъд ограниченията по време и място. Като пример ще дам една от статиите ѝ, публикувана в сборник, посветен на Цочо Бояджиев.

Статията на Рени Йотова в този сборник, озаглавена „Етюди за нощта“, запазва научната си строгост, но успява да излезе и в посока на есето или етюда, както е обозначен жанра в заглавието. Академичното есе е жанр, който заслужава внимание и който у нас рядко се насърчава. Тук Рени Йотова показва талант да извлече темата си от широк кръг творби, като в същото време отчетливо структурира мисълта си. Така първият от трите етюда е за Злото, с примери от френската съвременна писателка Фред Варгас и от двуезичния френски писател Джонатан Лител. Вторият етюд се отнася до полунощния час. Пренася ни назад до Жорж Санд със сюжет и проблематика от XVIII век, като съответствието е намерено в новелата „Завръщането на Казанова“ от Артур Шницлер, за да оформи особения морален заряд на среднощната любов. Две творби, в които анализът откроява значението и на затворените пространства. Третият етюд се спира на вдъхновението, чрез примери от Ролан Барт с „Фрагменти на любовния дискурс“ и други примери от Морис Бланшо. Академичният етюд/есе стига както до изводи, така и отваря нови въпроси. Защото нощта наистина е добро попадение, и без да е откритие, провокира нови следващи осмисляния. Сещам се веднага за наблюденията на френския литератор Ален Монтандон върху въвеждането на осветлението в градското нощно пространство и въздействието на тази модерна практика върху литературните представи. Сещам се и за зловещите веди в „Изворът на белоногата“. Наситено ядро от смисли намираме в разработката на Рени Йотова, което не само стига до изводи, не само подбужда към нови идеи, но и е стилово конструиран за подканяне към прочитане.

Друга специфика за научните трудове на Рени Йотова, която е важно да се подчертае е, че голяма част от тях са написани и публикувани на френски език в чуждестранни издателства. А и корпусът от публикации в българската научна периодика е не по-малко внушителен.

Не искам да пропусна факта, че Рени Йотова е и автор на учебни материали и на речници. Преподавател по френска литература и създател на нови лекционни курсове по франкофонска литература.

В изброените участия прави впечатление активната работа на Рени Йотова в популяризирането на френската и франкофонска литература у нас, чрез статии, преводи и организиране на литературни публични събития. Така колегата Йотова се очертава както с ясно изразени и системно реализирани научни интереси, така и като търсено присъствие в медиите.

Приложеното в документите Уверение за цитираните и индексирани публикации на доц. д-р Рени Йотова също представят авторката като учен с ясно очертан профил в областта на френската литература, на френскоезичната литература, на съвременната литературна хуманитаристика. Броят на цитиранията е не просто предостатъчен, но и широко интернационален.

Справката за оригиналните научни приноси на доц. д-р Рени Рачева Йотова е събрана конкретно в три области: областта на емигрантската литература от Централна и Източна Европа писана на френски език; областта на френскоезичната литература и нейното по-добро познаване и разпространение в България; областта на преподаването на съвременната френскоезична литература. Тези определения точно характеризират основната академична дейност и научни приноси на кандидатката в тази процедура.

В заключение мога да заявя, че представените научни трудове на доц. д-р Рени Рачева Йотова, както и данните за активното ѝ присъствие в академичния и научния живот у нас и в чужбина, ми позволяват убедено да подкрепя кандидатурата ѝ в конкурса за присъждане на академичната длъжност **професор** по професионално направление 2.1. Филология (Съвременна френска литература).

26. 02. 2022

Подпис:

проф. дфн Румяна Л. Станчева